

sterk accent geeft aan den linker Seine-oever. Hier, als in Vaux-le-Vicomte, het grandiose slot van den surintendant des finances Fouquet, zien wij Le Vau nog vasthouden aan het schema van afzonderlijke corps-de-logis en afzonderlijke paviljoens, gedekt door afzonderlijke daken.

Zoo ook bouwt Le Vau eerst nog aan Versailles. Totdat... Bernini in Parijs is geweest. Dan is de laatste stoot vanuit Italië aan Frankrijk gegeven. Door Bernini's Louvre-ontwerp verdwijnt het systeem der afzonderlijke bouwdeelen. Breed en machtig ontwikkelt zich dan ook Le Vau's tuingewel van Versailles, zooals die oorspronkelijk was geconcipeerd en gebouwd, d.w.z. zonder de spiegelgalerij, die Mansart eerst later tusschen de avant-corps zou schuiven en zonder de vleugels, links en rechts, die eveneens latere toevoegingen zijn².

Met dit grandiose ontwerp, dat voorgoed den stijl vastlegde van de tuinzijde van Versailles, leverde Le Vau zijn laatste werk.

Jules Hardouin Mansart (1646—1708) was drieëntwintig jaar jonger dan Le Vau. Het geluk had hem gediend. Vroeg reeds had hij kans gekregen naam te maken in de naaste omgeving van den Zonnekoning. Voor „Messeigneurs les enfans naturels du roi” — en van madame de Montespan — toch bouwde hij het kasteel van Clagny, op enkele kilometers slechts van het paleis van Versailles verwijderd en hij toonde zich daarbij zóó kundig, dat hij na Le Vau's dood diens plaats verkreeg.

Naast Clagny zou hij Saint-Cyr bouwen en Marly-le-Roi, 's konings geliefde verblijf tusschen Versailles en Saint-Germain-en-Laye. Bovendien vielen hem de geweldige uitbreidingen van Versailles toe, die het buitenpaleis tot hof- en regeeringscentrum maakten: de stallen, de uitbreiding der Avant-Cour-paviljoens tot ministervleugels, het Grand Commun, de Galerie des Glaces, de enorme vleugels en de kapel. En bovendien nog het Grand Trianon!²

Doch ook in Parijs zelf zouden werken door hem ontstaan van grootsche allure. Wij denken aan de Place des Victoires (1685—'86), maar meer nog aan de Place Louis le Grand — nu Place Vendôme — (1687—'99), toch wel een der gaafste pleinen van Europa en dan aan de Eglise royale, waarmede Mansart Libéral Bruand's Hôtel des Invalides voltooide.

In de Dôme des Invalides kan men onder den indruk van het verleden komen, wanneer men terugdenkt aan Sint-Helena en aan het lijden van Napoleon; men kan er tot zwaarmoedig overdenken gebracht worden bij het graf van Foch. Maar tot zuiverder